

handbook. IEA/OECD. – Paris, 1999. 3. Chi-Keung W. What went wrong in California's electricity market? // The Int. Journ. Energy. – 2001. – Vol. 26. – С. 747-758. 4. Price movements in California Power Exchange markets – analysis of price activity: May – September 2000 // California Power

Exchange. – Anaheim, 2000. 5. Order Proposing Remedies for California Wholesale Electric Markets // Federal Energy Regulatory Commission, Docket № EL00-95-000. – Washington, 2000, November.

Надійшла до редколегії 29.03.04

П.В.Трощинський, асп.

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ РОЗШИРЕННЯ ЄС НА СХІД

Зроблено спробу визначення наслідків, які справить розширення ЄС на країни – кандидати на вступ, на країни – члени ЄС, на Євросоюз загалом та на міжнародні економічні відносини.

The attempt of definition of the EU Enlargement consequences on the accession countries, on the present EU members, on the EU at whole and on the international economic relations are made in this article.

На межі XX і XXI ст. у системі міжнародних відносин спостерігались досить неоднозначні та часом суперечливі явища та процеси. Однак слід зазначити, що серед різних тенденцій розвитку міжнародних відносин (світового господарства) виділяються глобалізація та регіоналізація. З одного боку, руйнація двополюсної структури міжнародних відносин прискорила та поглибила процес регіоналізації світової політики і міжнародних економічних відносин, що почався одразу після другої світової війни. З іншого боку, прискорення міжнародної інтеграції перш за все європейської, зумовлює формування суспільства якісно вищого рівня щодо традиційних національних держав. Стрімкий розвиток європейських інтеграційних процесів, реалії розширення ЄС на Схід та близька перспектива виникнення у зв'язку з цим якісно нової геополітичної ситуації на континенті – все це зумовлює вивчення зазначених вище тенденцій. Незабаром Євросоюз перетвориться на нашого безпосереднього сусіда з усіма майбутніми проблемами і майбутніми можливостями, що впливають з цього об'єктивного факту. На нинішньому етапі розвитку європейської інтеграції Україна не може стояти осторонь цього процесу. Отже, основним завданням цієї статті є спроба визначення наслідків, які буде справляти розширення ЄС на країни-кандидати на вступ; на країни-члени ЄС; на Євросоюз загалом; на міжнародні економічні відносини та на Україну.

Процес набуття членства в Європейському Союзі країнами Центральної та Східної Європи вступив нині в свою завершальну фазу. Він тривав досить довго – майже 15 років, що було викликано широким спектром причин як економічного, так і політичного характеру.

Вступ країн Центральної та Східної Європи до Європейського Співтовариства буде справляти кілька ефектів на ці країни: зменшення трансакційних витрат у зовнішній торгівлі з країнами ЄС; зниження рівнів ставок по запозиченням у країнах ЦСЄ; підвищення рівня конкуренції на Європейському ринку; більша прозорість ділових операцій на національних ринках нових членів.

Згідно з докладом Віденського Інституту міжнародних економічних дисциплін: "Економічне зростання в країнах-кандидатах на вступ до Євросоюзу буде нижчим у порівнянні з аналогічним показником у країнах членах, внаслідок відносної неідеальності структурних реформ в країнах ЦСЄ, однак прискорення темпів зростання буде можливим у випадку стабільного розвитку економічного середовища та інвестиційного клімату" [3]. Головними перешкодами на шляху ефективного впровадження структурних реформ у країнах ЦСЄ на даному етапі виступають: недостатньо ефективне ринкове середовище та значно занижений ціновий механізм; недостатньо розвинений процес приватизації, до якого залучена обмежена кількість галузей промисловості; значно нижчий рівень факторної продуктивності порівняно із середнім рівнем, який має місце в ЄС; незавершеність секторної трансформації економіки; відносна нерозвиненість ринку робочої сили.

Але внаслідок приєднання до Європейського Союзу така ситуація може бути виправлена. Це відбудеться за

рахунок збільшення інвестиційних надходжень з країн ЄС та за рахунок підвищення рівня кваліфікації робочої сили в країнах-кандидатах. Крім цього, конкурентніше ринкове середовище Євросоюзу зумовить інтенсивність проведення реформ у нових членах, більш поглиблену секторну спеціалізацію та зростання факторної продуктивності [1, с. 10]. Вступ до ЄС призведе до відчутного зниження рівня інвестиційних ризиків у країнах – нових членах.

Тепер спробуємо визначити наслідки розширення Європейського Союзу для нинішніх членів цього потужного регіонального інтеграційного об'єднання. Одразу варто зауважити, що, враховуючи значно нижчі рівні розвитку країн ЦСЄ порівняно з нинішніми членами Євросоюзу (комбінований показник ВВП країн-кандидатів становить лише 5 % від сукупного ВВП ЄС), п'яте розширення призведе до отримання країнами-членами додаткових переваг. Економічне зростання, яке матиме місце у країнах-кандидатах внаслідок вступу до ЄС, призведе до збільшення обсягів їх зовнішньої торгівлі з Євросоюзом, що надасть переваги для експортерів з країн-членів. Міграція робочої сили з країн-кандидатів, яка матиме місце після їх входження в ЄС, теж справить позитивний ефект на загальний рівень економічного розвитку ЄС, що буде зумовлено отриманням працівниками з нових членів відповідних навичок та знань та, як наслідок – підвищенням їх кваліфікації [1, с. 11]. Крім цього, після розширення загальний рівень економічного розвитку країн-членів Євросоюзу зросте внаслідок формування більш вигідного економічного середовища, яке сприятиме: виникненню можливостей для розвитку стратегічно важливих технологічних ринків; збільшенню доходів споживачів; зростанню попиту на європейські товари та послуги; зростанню попиту на місцево адаптовані товари та послуги; диверсифікації економічної діяльності.

Також приєднання країн ЦСЄ приведе до отримання країнами-членами ЄС додаткових конкурентних переваг, а саме: доступу до природних ресурсів; географічного розширення економічного середовища; посилення позицій євро внаслідок орієнтації нових членів на приєднання до Зони євро; глибша інтеграція ринків капіталу; зменшення витрат внаслідок розміщення окремих економічних секторів в нових членах.

Таким чином, можна зробити висновок, що розширення Європейського Союзу на Схід є, безумовно, вигідним як для країн-кандидатів на вступ, так і для нинішніх членів Співтовариства. Висвітливши ефекти, які буде справляти розширення ЄС як на країни-кандидати, так і на країни-члени, можна спробувати охарактеризувати наслідки приєднання країн ЦСЄ для Євросоюзу загалом.

По-перше, слід спрогнозувати вплив, який справить розширення ЄС на рівень економічного розвитку даного інтеграційного об'єднання. Приєднання до складу Європейського Співтовариства нових членів обов'язково призведе до зростання в об'єднанні сукупного попиту та сукупної пропозиції. Так, внаслідок розширення, загальний обсяг населення ЄС зросте майже на 30 % [2, с. 9]. Матиме місце об'єднання економічних систем з різним рівнем розвитку та структурою. У зв'язку з прийняттям до

свого складу країн, значно нижчих за рівнем економічного добробуту, в Євросоюзі значною мірою зросте розширення доходів. Показник ВВП на душу населення знизиться, що обов'язково призведе до додаткового перерозподілу надходжень з структурних фондів ЄС. Згідно з даними Європейської Комісії, внаслідок вступу до Євросоюзу ВВП в країнах-кандидатах буде зростати на 1,5 % щорічно протягом десяти років, що приведе до підвищення частки ВВП цих країн у структурі загального показника ВВП ЄС. Але це не справить негативного впливу на рівень економічного розвитку жодної з країн ЄС. Навпаки, в короткостроковому періоді ВВП Євросоюзу зросте приблизно на 0,7 % внаслідок розширення. Показники зовнішньої торгівлі Євросоюзу теж суттєво не зміняться в цьому періоді [4].

Однак, що стосується довгострокового періоду, то тут ситуація може змінитися. Це може відбутися не лише під впливом економічного зростання країн ЦСЄ та зростання попиту в цих країнах, а також внаслідок підвищення рівня сукупної пропозиції в нових членах та перерозподілу доходів всередині ЄС. Розширення Єдиного Європейського ринку призведе до зростання конкуренції, збільшення інвестиційних надходжень та поглиблення спеціалізації на ньому може призвести до отримання додаткових конкурентних переваг як одними, так і іншими країнами [2, с. 10].

Включення до складу ЄС нових членів безумовно змінить географічну орієнтацію зовнішньої торгівлі

Співтовариства. Також у зв'язку з входженням до Європейського Союзу нових членів та, як наслідок, реструктуризації окремих галузей економіки, суттєво зміняться розміри інвестиційних потоків між ЄС та США, Японією та іншими країнами ОЕСР.

Ще одним наслідком, який може справити розширення ЄС на глобальне економічне середовище, є те, що після прийняття до свого складу нових членів Євросоюз може перетворитися на структуру із закритішою економікою. Так, на сьогоднішній день 55 % торговельних операцій ЄС відбувається всередині самого Європейського Союзу, а після входження нових членів внутрішні можливості ЄС зростуть ще більше. Нарешті, розширення відчутно посилить міжнародну економічну та особливо політичну вагу Європейського Союзу.

Що стосується України, то тут варто зауважити, що вже сьогодні ринок ЄС – другий за значенням після ринку СНД. А після розширення Євросоюзу він стане головним експортним товарним ринком України. Так, за даними Мінекономіки України, розширення ЄС справлятиме на Україну такі ефекти: втрата традиційних ринків збуту в нових членах ЄС внаслідок поширення на них антидемпінгових заходів ЄС щодо України; запровадження новими членами ЄС нетарифних обмежень, технічного, санітарного тощо контролю щодо української сільськогосподарської продукції; обмеження доступу робочої сили з України на ринки праці нових членів ЄС [5].

Як висновок можна запропонувати таку таблицю.

Таблиця. Економічні ефекти розширення ЄС на Схід

	Вплив розширення
Країни – кандидати на вступ	зменшення трансакційних витрат у зовнішній торгівлі з країнами ЄС; зниження рівнів ставок по запозиченням в країнах ЦСЄ; підвищення рівня конкуренції на Європейському ринку; більша прозорість ділових операцій на національних ринках нових членів
Країни-члени	отримання додаткових переваг експортерами; географічне розширення економічного середовища; поглиблення інтеграції ринків капіталу; зменшення витрат внаслідок розміщення окремих економічних секторів у нових членах
Європейський Союз загалом	зростання сукупного попиту та сукупної пропозиції; зростання розширення доходів; поглиблення конкуренції та спеціалізації на Європейському ринку; перерозподіл доходів всередині Співтовариства
Міжнародні економічні відносини	зміна географічної структури зовнішньої торгівлі ЄС; підвищення рівня закритості Європейського ринку для країн-не членів Співтовариства; зростання економічної ваги ЄС в структурі МЕВ
Україна	втрата традиційних ринків збуту в нових членах ЄС внаслідок поширення на них антидемпінгових заходів ЄС щодо України; запровадження новими членами ЄС нетарифних обмежень, технічного, санітарного тощо контролю щодо української сільськогосподарської продукції; обмеження доступу робочої сили з України на ринки праці нових членів ЄС

1. EU Enlargement. Window of Opportunity // European Affairs. – 2002. – P. 11-30. 2. Noë W. The impact of EU Enlargement on External Relations, notably with the US and Russia // National Europe Center Paper. – Australian National University, 2002. – 12 March – № 8. – P. 10-21. 3. Report on transition countries. The Vienna Institute for International Economic Studies. –

2002. 4. The economic impact of Enlargement // www.europa.eu.int June 2001. 5. Сіденко В., Барановський О. Важкий шлях до ринку Європейського Союзу // Дзеркало тижня. – 2004. – 10 січня.

Надійшла до редколегії 29.03.04

Л.Г.Харсун, асп.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОТОВРОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄС

Представлено аналіз проблем та перспектив інтеграції України до Європейського Союзу, одного з найбільших торговельних партнерів. У цьому контексті розглянуто структуру торгівлі та характеристики торговельної політики обох сторін. Значну увагу приділено розкриттю основних можливостей та загроз для України у сфері зовнішньоторговельних відносин з ЄС у світлі приєднання до нього десяти нових країн-членів.

The problems of integration into the EU and opportunities for Ukraine are studied. In this aspect the volume, structure of the trade as well as the trade policy characteristics of both trade partners are considered. The prospects and risks for Ukraine that will be brought about by new 10 states state-members that are to join the EU are revealed.

Останнє десятиліття в українській зовнішньоторговельній політиці чітко простежується її все більша орієнтація на ринки західноєвропейських країн, а особливо країн, що входять до складу Європейського Союзу.

Це пояснюється намірами України вступити до даного інтеграційного об'єднання, переважно задля розширення торговельних відносин та покращення умов торгівлі.

© Л.Г.Харсун, 2005